

It's the food, my friend! - Jaargang 6: Op zoek naar een voedselvisie voor Nederland
Debat 5: Visserij, visteelt en natuur: op zoek naar een balans.

Een zee vol mogelijkheden

In het vijfde debat over de toekomst van voedsel en landbouw, op 8 april in De Rode Hoed, werd er gesproken over de potentie van de zee als voedselbron voor de mensheid. Hoogleraar Han Lindeboom keek vooral ecologisch: hij liet zien hoe de visvangst het aanzien van de Noordzee drastisch heeft veranderd en pleitte voor verstandig vissen in combinatie met het instellen van échte zeereservaten, naar Australisch voorbeeld. Visser Klaas-Jelle Koffeman keek vanuit de praktijk: hij liet zien hoe de visserij ondanks tegenwind innoveert en zelfs een CO₂-neutraal schip ontwikkelt. Onderzoeker Marieke Verweij keek onder meer naar de sociologische aspecten van de visserij en pleitte voor slimmer overleg tussen wetenschappers, vissers en beleidsmakers. De potentie van aquacultuur en de vermarkting van vis kwamen bij verschillende sprekers ter sprake, terwijl de slotdiscussie zich toespitste op het nut en onnut van zeereservaten.

Tijdens het inleidende praatje van debatleider Felix Rottenberg noemde hij enkele van de plaatsen waar nog gevist wordt in Nederland, plaatsen als Urk, Scheveningen, Harlingen en Den Helder. Er bleken enkele vissers aanwezig te zijn in de redelijk gevulde zaal, die door Rottenberg als eregasten werden aangeduid. Naast de vissers waren er enkele vertegenwoordigers van de vishandel en retail aanwezig. Van overheidsdienaren, viskwekers, boeren, studenten en NGO's was er elk een handjevol. Vooral wetenschappers en adviseurs waren ruim vertegenwoordigd. Eén aanwezige meldde zich namens de sportvisserij - toch een branche met een omzet van 300 à 400 miljoen euro per jaar, aldus deze bezoeker.

Han Lindeboom: "We hebben gesloten zeereservaten nodig"

Han Lindeboom is hoogleraar Mariene Ecologie aan Wageningen UR en lid van de wetenschappelijke directie van onderzoeksinstituut IMARES. Als wetenschapper pleit hij al lang voor het instellen van zeereservaten.

Roggen, blauwvintonijn en steur

Lindeboom begint zijn lezing met een stukje historie van de Noordzee. "Om de Noordzee te begrijpen moet je weten hoe ze er in het verleden uitzag." Lindeboom toont een kaart

uit 1880 waarop ten noorden van Nederland een 20.000 km² grote oesterbank wordt aangeduid. Deze oesterbank werd sinds 1850 bevestigd en rond 1914 waren de oesters zo goed als verdwenen. Lindeboom laat ook een foto zien van de vishallen in IJmuiden rond 1900: de hal ligt vol roggen. "Dat was de meest gevangen vis in de Noordzee," aldus de hoogleraar. "Als je ging hengelen bij Den Helder ving je een rog." Inmiddels zijn de zogeheten kraakbeenvissen (roggen en haaien) verdwenen uit de Noordzee. Dat geldt ook voor de blauwvintonijn en andere grote vissen. Op een foto genomen in Hamburg in 1930 staan nog tonijnen van drie, vier meter. Er werden ook gigantische heilbotten en schollen van 40 jaar oud gevangen, die een halve meter in doorsnee konden zijn. Nu zijn de schollen in de Noordzee nooit meer ouder dan acht jaar. In de rivieren werd indertijd nog grote steuren gevangen.

De oude Noordzee bestaat niet meer

Begin van de 20^e eeuw zijn al die vissen verdwenen, door effectieve visserij met stoomboten, vertelt Lindeboom. De vleet (een roggensoort) komt nu alleen nog voor bij het noorden van Engeland. De platte-oesterbank is volledig verdwenen. Overigens is dat niet alleen de schuld van de vissers, het heeft vermoedelijk ook iets met klimaat en zeestroming te maken. De stekelrog zit nog wel in de Noordzee, maar alleen aan de kant van Engeland. Lindeboom concludeert: "De oude Noordzee bestaat niet meer."

Fishing down the food web

Door de visserij verdwijnen doorgaans eerst de grotere vissen in het voedselweb, waarna de visserij zich geleidelijk gaat richten op steeds kleinere vissen. Lindeboom toont een bekende tekening van de visserijbioloog Daniel Pauly, getiteld *Fishing down the food web*, die dit verschijnsel illustreert. De visserij heeft hiermee een enorme impact op de biodiversiteit, ook in de Noordzee. De toppredatoren zijn namelijk van groot belang voor het functioneren van het voedselweb. Herstel van biodiversiteit zou zich volgens Lindeboom moeten richten op de terugkeer van die grote vissen.

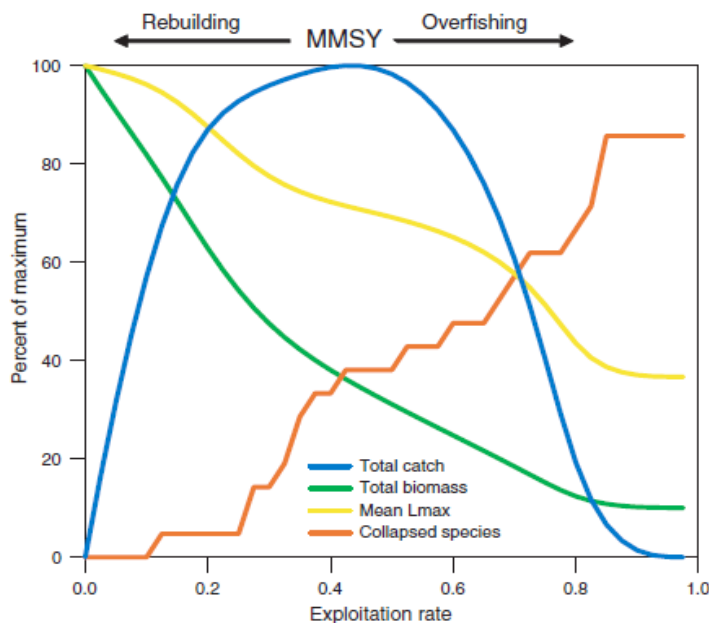
Verschillende vormen van visserij

Vervolgens gaat Lindeboom in op verschillende vormen van visserij in Nederland. Traditioneel wordt voor de vangst van platvis de boomkor gebruikt, waarbij het net met kettingen over de grond wordt gesleept. Deze manier van vissen richt veel schade aan op de zeebodem. Er is bovendien veel bijvangst die overboord gaat; de zeevogels profiteren hiervan, maar voor de visstand is deze manier van vissen erg slecht. Bovendien wordt er erg veel fossiele brandstof bij verbruikt. "Elke kilo vis kostte op zeker moment acht liter olie."

Andere manieren van vissen zoals sleepnetten, verticale netten, lijnen met haken en de sportvisserij worden in Nederland ook toegepast. Er zijn ook nieuwe vismethoden ontwikkeld voor platvis waarbij minder bodemschade wordt, zoals de *sunwing*, die rakelings over de bodem vliegt.

Meer opbrengst door minder intensief bevissen

Lindeboom toont een grafiek die de relatie tussen de snelheid van bevissing (*exploitation rate*), de totale opbrengst, de totale biomassa en het verdwijnen van soorten laat zien. Vooral de blauwe lijn in de grafiek is van belang: die toont dat de totale visvangst maximaal is bij een gemiddelde graad van bevissing. Zo'n 30% van de soorten is dan weliswaar al bezweken, maar de productie kan in stand worden gehouden en is dus in die zin duurzaam. Wanneer je intensiever gaat bevissen, wordt de totale opbrengst minder en verarmt het systeem steeds meer. In het verleden zat de Nederlandse visserij met haar intensiteit van bevissing volgens Lindeboom voorbij het maximum. Dat is niet slim, want het betekent dat de opbrengsten groter kunnen worden door minder te vissen.

Zeereservaten instellen, niet polderen

Vervolgens spreekt Lindeboom over zeereservaten. Op het Nederlands continentaal plat zijn enkele gebieden beschermd met als doel om soorten terug te krijgen. Maar volgens Lindeboom wordt bij het afbakenen van deze gebieden teveel gepolderd. "Er is een grote discrepantie tussen ecologisch zinvolle bescherming, juridische mogelijkheden en politieke haalbaarheid. De kloof leidt tot polderen waarbij er alleen verliezers zijn."

Hij neemt de Klaverbank als voorbeeld. "Dat is een speciaal gebied met veel stenen en bijzondere dieren. We hebben dat gebied aangemeld bij de EU. Vervolgens is Den Haag gaan polderen met vissers en NGO's. Het resultaat is dat het gebied nu is opgeknipt in delen. Ecologisch levert dat nauwelijks winst op. De stukken die zijn afgesloten, zijn precies de delen waar de vissers toch al niet wilden komen, omdat ze geen stenen in hun netten willen. Niemand gaat erop vooruit."

Great Barrier Reef als voorbeeld

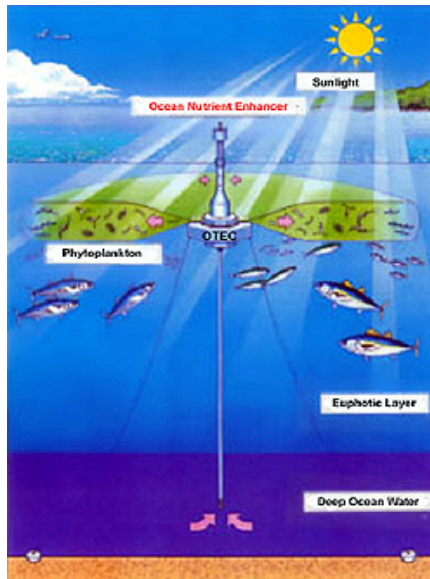
Volgens Lindeboom kunnen we beter het Australische *Great Barrier Reef* als voorbeeld nemen. Vanaf 1974 werden hier kleine gebiedjes beschermd, maar dat bleek niet te helpen. Sinds 2004 zijn er daarom aanzienlijke gebieden gesloten voor visserij. In sommige mag geen trawler worden gebruikt, in andere mag helemaal niet worden gevestigd, en in enkele gebieden mag zelfs niet gevaren worden. De effecten hiervan op de mariene fauna zijn spectaculair, zoals Lindeboom zelf bij duikexcursies heeft geconstateerd. "In de gebieden waar niet gevestigd mocht worden, kwam je in een andere wereld terecht. Je komt er twee keer zo grote en oude vissen tegen." Lindeboom verwacht dat er de komende jaren wereldwijd meer zeereservaten zullen worden ingesteld. Ook Obama heeft onlangs een nieuw reservaat aangewezen in het Pacifisch gebied. Lindeboom pleit ervoor om in de Noordzee 75% van de wateren open te houden en 15% rigoureus af te sluiten als natuurreservaat, 5% voor energiewinning en 5% als innovatiegebied voor aquacultuur.

Bijvangst en aanlandplicht

Lindeboom bespreekt vervolgens de in 2014 aangenomen Europese regelgeving voor het teruggooien van bijvangst, de *discard ban*. De visserij is gericht op commerciële doelsoorten. Dat betekent dat een groot deel van wat in de netten terecht komt, terug in zee wordt gegooid. Het gaat dan om ondermaatse exemplaren of andere soorten vissen, krabben, zeesterren enzovoort. Veel van deze dieren overleven niet. Ook onder water wordt schade aangericht. Verder gaan vissers, om de commerciële vangst binnen een quotum rendabel te maken, soms *high graden*: doorvissen naar waardevolle exemplaren, terwijl minder rendabele vissen overboord gaan. De Europese Commissie wil onnodige schade aan de fauna voorkomen en voert daarom tussen 2015 en 2019 geleidelijk een aanlandplicht in, waarbij commerciële soorten niet meer overboord mogen (de rest wel). De onverkoopbare vissen moeten worden gebruikt voor diervoeders of andere producten. Deze *discard ban* is echter omstreden, ook in de wetenschap, zoals Marieke Verweij liet zien.

Aquacultuur in open zee

Lindeboom spreekt kort maar lovend over de mogelijkheden van aquacultuur op open zee. Er zijn bijvoorbeeld mogelijkheden om zeewier of mosselen te kweken in windmolenparken. Een andere mogelijkheid is om gebruik te maken van nutriënten in de diepere waterlagen. In de landbouw ontstaat een tekort aan fosfaat, maar in diep oceaanwater is veel fosfaat aanwezig. Lindeboom toont o.a. vluchtig een afbeelding van een pomp die voedselrijk water van de oceaانبodem naar het oppervlak haalt met behulp van een warmtepomp die werkt op het warmteverschil tussen ondiepe en diepe waterlagen (*Ocean Thermal Energy Conversion*). Hiermee zou je de productie in ondiepe waterlagen kunnen opvoeren.

Lindeboom somt een aantal aandachtspunten op waarmee de visteelt volgens hem succesvol zou kunnen worden. Zo zouden er fokprogramma's opgezet kunnen worden om soorten met meer productie en efficiëntie te ontwikkelen. Tot slot komt Lindeboom met zijn stelling:

De stelling van Han Lindeboom

Het Noordzee ecosysteem moet door het instellen van grote zeereservaten beter beschermd worden. Door de huidige visbestanden en -quota gaat dat nauwelijks ten koste van de Nederlandse platvisvisserij.

In zijn toelichting meldt Lindeboom dat de scholpopulatie op dit moment groter is dan ooit.

Discussie en vragen

Tom Grijsen van Greenpeace: "Ik ben het eens met het verhaal over zeereservaten, maar we hebben bedenkingen bij de aanlandplicht. De *discard ban* moest een stok achter de deur zijn voor vissers om selectiever te vissen. Dit is vertaald naar een aanlandplicht: je moet alle vis mee aan land nemen en gebruiken voor diervoer. Maar het is niet per se gunstig voor de visstand als je de jonge ondermaatse exemplaren aan land brengt."

Lindeboom: "Het probleem dat men wil aanpakken is onder meer het *high graden* van de vangst. Als je commerciële soorten moet aanlanden, kun je dat beter in de gaten houden."

Noor Visser, student aan de UvA: "In het huidige systeem hebben vissers een verhandelbaar quotum. Wat speelt dat voor rol?"

Lindeboom: "Voor schol is de visserijdruk minder geworden. Ik heb daarom op zeker moment voorgesteld om als er reservaten komen de scholquota af te schaffen. Tot mijn verbazing werden de vissers kwaad, want er zat geld in die quota."

Klaas-Jelle Koffeman: "De vissersboot van de toekomst ligt al klaar"

Klaas-Jelle Koffeman is schipper en komt uit een oude Urker vissersfamilie. Samen met zes andere broers runt hij het kottorbedrijf Geertruida BV, dat vist op platvis. Koffeman

staat bekend als een innovatieve ondernemer met oog voor duurzaamheid, en werkt samen met de wetenschap, waaronder het instituut Imares. Zo sleutelt hij mee aan de ontwikkeling van strategische ontsnappingspanelen voor bijvangst en vangstmethoden waarbij de zeebodem minder wordt beschadigd. Hij begint zijn lezing met alles wat mis loopt in de visserij, daarna vertelt hij over innovaties en de toekomstmogelijkheden.

Schip uit de vaart

Koffeman begint de geschiedenis van zijn bedrijf. Hoewel zijn verteltoon opgewekt is, klinkt het voorbije jaar als een rampjaar. "Wij waren eerst met negen broers, daarvan zijn er in recente jaren twee overleden. De slechte visprijzen werkten afgelopen jaar niet mee. Samen hadden we zeven schepen. Mijn eigen schip kwam vorig jaar met motorpech binnen en heb ik toen uit de vaart genomen. Want de visvangsten waren vorig jaar fantastisch, maar we hadden geen afzet in de handel. Als je geld toelegt, heeft het geen zin om uit te varen. Water zeven kan ik op het strand ook. Nu ben ik al zes, zeven maanden aan de wal. Dat is toch wel even een cultuuromslag."

Kaalslag in de visserij

Koffeman laat een klasfoto uit 1982 zien, met een stuk of twintig jongetjes. "Van die klas vissen er nu nog drie," vertelt Koffeman. "Het waren allemaal jongens uit een visserijfamilie met een eigen bedrijf. Mijn familie had een bedrijf van voor de Tweede Wereldoorlog. Al die schoolmaatjes zijn nu weg uit visserij. Al die prachtige schepen moesten vernietigd worden, want dat is ook verplicht gesteld door de regelgeving. Soms vraag ik me af waarvoor ik 27 jaar op zee heb gezeten. Doe ik iets fout?"

Bedreigingen

Koffeman geeft een overzicht van enkele bedreigingen voor de visserij. Dat zijn in de eerste plaats de prijs van brandstof en de visprijzen. "We draaiden onze vis vorig jaar door. Nadat we een boot uit de vaart hadden genomen daalde de olieprijs ineens weer: in vier weken van 1,80 naar 90 cent."

Ook NGO's, goedkope importvis en de gemakzucht van de consument zijn mogelijke bedreigingen. "Ik heb laatst een McKibbeling bij McDonald gehaald, dat is net een soesje uit de magnetron. Zoiets mag de naam kibbeling niet hebben, maar de consument pikt dat."

Een serieuze bedreiging is Brussel. "Daar word je gek van. Het ene moment heb je een regel geïmplementeerd en je hele bedrijfsvoering aangepast, dan komt er weer een

nieuwe regel die alles opzij veegt. Afspraken op lange termijn zijn gewoon niet mogelijk."

Het hebben van een familiebedrijf betekent ook een risico. "Het familiebedrijf is onze trots en identiteit. Maar het kan een bedreiging zijn, als de jongere generatie niet goed is voorbereid op de toekomst."

De platvisserij

Koffeman wijst erop dat maar 30% van de Noordzee wordt bevestig, en daarvan wordt 50% met de boomkor bevestig op platvis. Koffeman toont grafieken van de tong- en scholstand door de jaren heen, belangrijke vissoorten voor de platvisserij. Die grafieken zijn soms behoorlijk beïnvloed zijn door de meetmethoden, stelt hij. "In de jaren '90 werd de schatting bijgesteld en hadden we ineens veel minder schol. Daardoor ging het quotum naar beneden. Nu is de visstand weer erg hoog."

Ook de manier waarop de verwerkende industrie is ingericht, dwingt de vissers tot een bepaalde manier van werken. "Onze grootouders visten nog seizoensgebonden. Maar de verwerkende industrie is daar niet op ingesteld, die wil continuïteit. Daarom is de importvis ook een kans, daarmee kun je voor continuïteit zorgen."

Innovatie en samenwerking met de wetenschap

Na de pech en bedreigingen somt Koffeman de inspanningen op om te innoveren en samen te werken met de wetenschap. Achtereenvolgens passeren, in sneltreinvaart: het F-project (een onderzoeksvloot), het onderzoek naar benthos en *discards*, de deelname aan kenniskringen, de implementatie van RFS-, FOS- en MSC-keurmerken (voor duurzaamheid), deelname in SFAV (schone inzameling van afvalstoffen), *fishing for litter* (waarbij grofvuil uit zee wordt gehaald en meegenomen), het gebruik van ontsnappingspanelen in netten (waar bijvangst kan ontsnappen), het pluisproject (zoeken naar alternatief voor pluis in netten) en de *hydrorig* (waarbij platvis wordt gevist zonder kettingen). Deze projecten leveren vele verbeteringen op voor het milieu en een opvallend schonere vangst, zoals Koffeman aan de hand van foto's laat zien.

De vissersboot van de toekomst

Hierop voortbordurend nam de innovatieve visserman in 2009 het initiatief tot het Masterplan Duurzame Visserij. Refererend aan de oproep van voormalig premier

Balkenende om terugkeer van de "VOC-mentaliteit", stelde Koffeman voor om de visserijvloot in de komende vier jaar te vernieuwen met 150 schepen, die van kleiner formaat zijn, 30% minder brandstof gebruiken en duurzame vismethodes toepassen. Bovendien kunnen de schepen aan boord biobrandstof van visafval maken, waardoor ze in potentie CO₂-neutraal kunnen gaan varen. Het eerst duurzame pilotschip ligt inmiddels in het water en zal in 2015 gaan vissen.

Koffeman ziet ook kansen op andere vlakken. Zo zijn er kansen voor streekproducten, moet de markt proactief benaderd worden, kunnen de media beter worden ingezet, kan er nieuwe kennis worden uitgewisseld in kenniskringen en liggen er mogelijkheden in het opzetten van een coöperatie voor de verwerking. Samenwerking met overheid, Stichting De Noordzee en het WNF is bij dit alles cruciaal. Koffeman sluit hoopvol af, met een uitspraak van Confucius: "Kies een baan waar je van houdt en je zult nooit in je leven een dag hoeven werken."

De stelling van Klaas-Jelle Koffeman

Ecologische duurzaamheid kan hand in hand gaan met economische duurzaamheid.

Discussie

Als aftrap voor het vragenrondje vraagt de dagvoorzitter Koffeman naar zijn standpunt over visreservaten. Koffeman antwoordt dat we met de Scholbox (een reservaat dat in 1989 is ingesteld) en de windmolenparken al bijna aan 15% reservaat komen. Hij merkt op dat in de Scholbox zeer weinig schol zwemt. Uit zijn antwoord is duidelijk dat hij niet veel voelt voor het instellen van gesloten reservaten.

Han Lindeboom, gevraagd te reageren op het verhaal van Koffeman, beaamt dat Nederland verreweg de meest innovatieve vissersvloot ter wereld heeft, wat samenhangt met de lastige visserijmethode voor platvis.

Jos Schouten van Natuurmonumenten vraagt hoe het korren zonder kettingen van de grond komt. Koffeman antwoordt dat dit moeizaam verloopt: "Het kan niet uit als je de enige bent. Elke trek vang jij minder. De eerste trek vang je nog 1000 kilo, de tweede trek 800 kilo, dan 500 kilo. Terwijl je collega die met de ketting werkt, elke keer 1000 kilo vangt. Je hebt een mooiere kwaliteit vis, maar je krijgt er geen meerprijs voor. Binnen de kortste keren loopt je Urker bemanning weg. Ik heb nu een Engelse bemanning."

Een man die actie voert voor dierenwelzijn van vis: "Bent u bekend met de methode die is ontwikkeld bij Ecovis, om vissen te bedwelmen?"

Koffeman: "Zeker, ik ben medeaanvrager geweest in het project van Ecovis. Maar de machine is nog niet genoeg geperfectioneerd om in de praktijk te gebruiken."

Een andere man: "Het gaat vanavond over visserij in de Noordzee, maar hoe zit het met de bedrijven die in West-Afrika vissen?"

Koffeman: "De Noordzee is sterk gereguleerd. Elders zijn monsterschepen die de hele zee leegvissen. Op die grote schepen wordt elke kilo gemonitord. Een grote boot waar wordt gemonitord is misschien beter dan 5000 kleine bootjes die niet worden gemonitord."

Tom Grijsen, Greenpeace: "We willen het verlies van biodiversiteit in zee stoppen. Dat betekent dat we moeten vissen op een duurzame manier en reservaten in zee nodig hebben, niet alleen voor schol, maar voor de hele biodiversiteit."

Koffeman: "Als sector zijn we huiverig voor gesloten gebieden, want het resultaat is niet gehaald met de Scholbox. Daar vind je nu alleen krabben en zeesterren."

Marieke Verweij: "Visserijbeleid kan beter als beleidsmakers beter leren luisteren"

Dr. Marieke Verweij studeerde mariene biologie en promoveerde op tropische mariene biologie. Later deed ze sociologisch onderzoek naar percepties van verschillende belanghebbenden in de visserij. Ze werkt nu als projectmanager bij de ProSea Foundation, waar ze zich inzet voor verduurzaming op zee. In haar lezing wees ze nadrukkelijk op de potentie van aquacultuur en vroeg ze aandacht voor verschillen in perceptie.

Babylonische spraakverwarring

Verweij vertelt dat haar lezing vooral zal aansluiten op haar sociologisch onderzoek. Ze toont een foto waarop een visser en een wetenschapper met elkaar in gesprek zijn. De visser kijkt enigszins verstoord, terwijl de wetenschapper verdiept lijkt in zijn eigen gelijk. Verweij: "In de discussie rond de visserij kom je in de toren van Babel terecht. Iedereen spreekt een andere taal. Het is belangrijk dat er goed wordt omgegaan met de verschillende percepties, om tot effectieve samenwerking te kunnen komen." Daarvoor reikt Verweij aan het eind van haar lezing een aantal tips aan.

De blauwe revolutie

Verweij wijst net als Lindeboom op de mogelijkheden van kweekvis. "Men staart zich blind op het land. Maar de zee is veel groter. Er wordt nu wereldwijd al meer kweekvis dan rundvlees geproduceerd. Zo'n 17% van de inname aan dierlijke eiwitten komt van vis. We verwachten dat er in 2050 negen miljard mensen zijn. Dan hebben we per jaar 47,5 miljoen ton meer vis nodig. De visserij zit aan haar top, dus de groei zit in de kwekerij. Uit het oogpunt van **duurzaamheid** liggen scheldieren en plantenetende vissen zoals tilapia het meest voor de hand. De totale consumptie van vis in 2012 bedroeg 158 miljoen ton. Meer dan een derde daarvan was kweekvis, de rest wild gevangen."

De grenzen van de visserij

Volgens Verweij gaat het met de visserij niet zo slecht, globaal bekeken. "Volgens de wereldvoedselorganisatie FAO wordt 71% van de commerciële visbestanden duurzaam

bevist. Als je kijkt naar visbestanden in de noordwestelijke Atlantische Oceaan, is er een positieve ontwikkeling te zien. In 2002 werden er 12 soorten bevestigd op een verantwoord niveau (MSY, *Maximum Sustainable Yield*), terwijl er in 2011 inmiddels 25 op een verantwoord niveau werden bevestigd.

Dat komt vooral omdat de visserijsterfte (het deel van het gevangen visbestand dat wordt aangeland) erg omlaag is gegaan sinds 2002, terwijl de paaistand (het aandeel geslachtsrijpe vis) in de laatste vijf jaar is gestegen. Met name de hoeveelheid schol is enorm gestegen. De grootte van de vissen is sinds 1970 echter continu gedaald.

Aanlandplicht en perceptie

Net als Lindeboom spreekt Verweij over de aanlandplicht, maar nu in termen van percepties. In een schema laat Verweij zien hoe verschillend beleidsmakers en vissers hiernaar kijken. Beleidsmakers redeneren dat de aanlandplicht leidt tot selectiever vissen, dus minder bijvangst, dus een lagere visserijdruk, dus een betere visstand, dus betere verdiensten voor vissers. Iedereen blij! Vissers redeneren echter dat de aanlandplicht leidt tot een grotere sterfte van ondermaatse vis (omdat ze niet altijd selectiever kunnen vissen), dus tot hogere visserijdruk, tot meer verspilling en een verslechterde visstand. Volgens een recent artikel in *Nature* zal de aanlandplicht zelfs een negatief effect op het hele ecosysteem hebben indien vissers niet selectiever gaan vissen.

Markt door import en export bepaald

Verweij vertelt dat de Nederlandse consument een karige viseter is. "Wij eten gemiddeld 4,5 kilo vis per, tegenover 71,3 kilo vlees." Uit schema's blijkt dat 75% van de in Nederland geconsumeerde vis uit het buitenland komt. Het meest gegeten worden pangasius, tonijn uit blik, vissticks, zalm, koolvis en haring. Nederland is wereldwijd de op één na grootste importeur van pangasius. Omgekeerd wordt 87% van alle in Nederland gevangen vis geëxporteerd; vooral naar België, Duitsland, Frankrijk en Italië.

Ondergewaardeerde soorten

De import- en exportcijfers illustreren dat Nederlanders de meeste Noordzeevis nauwelijks eten en sterk zijn gericht op gemakproducten of vis die er niet als vis uitziet. De opbrengsten voor vissers zouden een stuk beter kunnen zijn als de Nederlandse consument wat meer kijkt had op vis. North Sea Chefs is een Belgisch initiatief om

onbekende vissoorten meer culinaire waardering te bezorgen. Van de 700 ton vis die een Belgische visser vangt, wordt maar zo'n twee ton voor een goede prijs verkocht, terwijl de rest minder dan een euro per kilo opbrengt. Juist met die soorten probeert de initiatiefnemer Filip Claeys te werken: soorten als schelvis, schartong, de kleine pieterman, hondshaai, steenbolk, wijting, leng, zwemkrab en zeekat (een inktvissoort).

Tips voor een duurzamer visbeleid

Verweij eindigt haar lezing met een serie tips voor alle partijen in het visserijdebat.

- Aan beleidsmakers adviseert ze om niet mee te gaan in hypes en altijd genoeg tijd te steken in wetenschappelijke onderbouwing. Verder moet participatie serieus worden aangepakt.
- Aan vissers adviseert Verweij om zich te realiseren dat iedereen meekijkt naar wat ze doen en daar creatief mee om te gaan. Van vissers wordt gevraagd om allround ondernemers te zijn. "De uitdaging is om te luisteren naar wat er rondom gebeurt en daar innovatief mee om te gaan".
- Aan iedereen: "*Find the babel fish*." Dat is een denkbeeldig visje uit een verhaal van Douglas Adams, dat je in je oor kunt steken waarna je alle talen kunt verstaan. Concreet: ontwikkel een gemeenschappelijke taal, geef aandacht aan verschillen in perceptie, neem de tijd om relaties op te bouwen.
- De tip aan consumenten luidt: eet meer zeebanket uit de Noordzee. Savouereer de schol!
- Aan supermarkten adviseert Verweij: verkoop meer Hollands zeebanket en adopteer een Nederlandse visser zoals Klaas-Jelle.
- Aan milieuorganisaties adviseert ze: wees helder over de strategie die je kiest; orka, dolfijn, haai of zeeleeuw.

De stelling van Marieke Verweij

Het visserijbeleid zou flink verbeteren wanneer beleidsmakers ook zouden luisteren naar praktiserende vissers en kritische consumenten.

SLOTDISCUSSIE

In de slotdiscussie stelt Felix Rottenberg voor om eerst "de reservatenkwestie op te ruimen". Dat blijkt niet zo eenvoudig.

Scholbox niet representatief

Han Lindeboom trapt af met zijn reactie op de eerdere kritiek van Koffeman op de Scholbox. "De Scholbox is indertijd niet gesloten voor de visserij, maar alleen voor de boomkotters. Bovendien is het reservaat gesloten in 1990, op het moment dat de scholpopulatie overal instortte. De echte reservaten in de Noordzee stellen nog weinig voor. Nog geen 300 km² is gesloten, minder dan 1%."

Het hele systeem verandert

Lindeboom: "Er is bovendien iets gek aan de hand met de schol. We zitten qua populatie op een *all time high*, maar voor de kust neemt het nog niet toe. We begrijpen niet goed waar dit aan ligt. Kennelijk verandert het hele systeem en verplaatsen de populaties zich."

Koffeman beaamt: "Ja, het is een dynamisch systeem. In de Noordzee is in de ondiepe wateren en bij flinke storm veel meer aan de hand dan we kunnen bevroeden."

Volgens Lindeboom hebben de veranderingen in de populaties mogelijk te maken met klimaatverandering. Het NIOZ maakte onlangs bekend dat het afgelopen jaar weer het warmste jaar in het Marsdiep was.

Koffeman vraagt zich vervolgens opnieuw af wat het bij zo'n snel veranderend systeem voor zin heeft om reservaten af te sluiten.

We moeten stoppen met polderen

Lindeboom antwoordt daarop dat het niet om één vissoort gaat, maar om het totale ecosysteem. "Klimaatverandering draai je niet terug. Maar in Australië hebben we geleerd dat het grote effecten op de diversiteit heeft als je nog selectief visserij toelaat. Daarom moeten we sommige stukken echt afsluiten."

Lindeboom heeft nog een argument achter de hand: "In de afgelopen decennia is 25% van de vloot verdwenen. Als we nou naar evenredigheid 25% van de zee hadden gesloten, waren we al klaar. We moeten het goed doen, stop met polderen. Laat de vissers de beste visplekken aanwijzen, dan houden we die vrij."

Oud zeer

Marieke Verweij constateert dat er in de Scholbox kennelijk nog oud zeer zit. "Daar moet je eerst de gemeenschappelijk grond vinden."

Over tien jaar gaat het vooral over aquacultuur

Als afsluiting stelt Felix Rottenberg de vraag waarover het zeedebat over tien jaar zal gaan. Marieke Verweij spreekt de verwachting uit dat het dan niet over verduurzaming zal gaan, maar over aquacultuur.

Een klassiek gemengd landbouwbedrijf op zee?

In de naborrel geeft Joop Erhardt, consultant bij Schuttelaar & Partners, nog een mooi actueel voorbeeld van de ontwikkelingen in aquacultuur: "Samen met een aantal partners zoals Imares ontwikkelen we De Noorzeeboerderij (noordzeeboerderij.nl). In open zee, in de buurt van Texel, gaan we de mogelijkheid van zeewierproductie uitwerken. Een zee-akker, dus. We hebben te weinig wereldbollen om met ons huidige voedingspatroon de wereldbevolking te voeden, daarom moeten we de mogelijkheden op zee planmatig en in overleg verkennen. Aquacultuur op het land levert snel problemen op, aquacultuur op open zee is veel natuurlijker. Naar analogie van de landbouw kun je denken aan gemengde teelten op zee, met algen, zeewier en viskweek."

Alexis de Roode

*De slotavond van de zesde serie It's the food, my friend! vindt plaats op **dinsdag 28 april** in De Rode Hoed in Amsterdam en wordt grotendeels ingevuld door de Youth Food Movement. Thema: **Grande Finale en Diner: op zoek naar een voedselvisie voor Nederland**. Jonge deelnemers aan de Youth Food Academie reflecteren op de voorbije debatten en richten de blik voorwaarts. NB: de avond begint om **19.00 uur**.*